

معرفی ایده‌ی «شهر سالم»^(۱) و امکان سنجی آن در «نهاوند»

هومن خزلی

کارشناس ارشد علوم محیط زیست

اشاره :

پروژه‌ی «شهر سالم» اولین بار با سخنرانی آقای مهندس نعمت الله سیف در ششمین سخنرانی (۷۸/۱۲/۱۰) نهاوندشناسی با حضور جمعی از دانشگاهیان و صاحب‌نظران نهاوندی مقیم مرکز مطرح شد ، سپس در جلساتی با حضور مسئولان محلی نهاوند بررسی گردید و خوش‌بختانه با نظر مثبت و به منظور پیوستن شهرستان نهاوند به این پروژه در دستورکار استان همدان و مرکز قرارگرفت . هم‌زمان با این فعالیت‌ها مقاله‌ی زیر نیز توسط آقای هومن خزلی جهت طرح در سومین همایش «نهاوندشناسی-شهریور ۷۹» تهیه و ارسال گردید ، که به عنوان یکی از مقالات برگزیده قرائت شد و اینک به نظر خوانندگان گرامی می رسد .

چکیده :

گشودن باب سخن پیرامون ایده‌ی «شهر سالم»، علت تولد این ایده، وضعیت و سیر توسعه‌ی آن در جهان و ایران، تعاریف ارائه شده برای این مفهوم و دیدگاه سازمان بهداشت جهانی^(۱) (WHO) به عنوان متولی اصلی طراحی و اجرای آن در شهرهای جهان و چگونگی اعطای تسهیلات توسط این سازمان به پروژه‌های موفق از طریق صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، از مطالب مقدماتی این نوشتار است. پس از آن نگاهی به موانع و نیز انگیزه‌هایی که می‌تواند در سر راه اجرای پروژه در گوشه و کنار دنیا وجود داشته باشد انداخته شده و مواردی که به طور ویژه در «نهایند» می‌تواند زمینه‌ساز توسعه‌ی سریع و فراگیر این ایده و پروژه باشد مورد بحث واقع گردیده است. آن‌گاه با توجه به واقعیات زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی موجود در این شهر، سعی گردیده است تا چشم‌انداز آینده‌ی آن در صورت اجرای پروژه و نیز عدم اجرای آن ارائه گردد. در آخر نیز با نتیجه‌گیری به عمل آمده از مطالب این مقاله‌ی تحلیلی، راهکارهایی جهت هرچه سهل‌تر و سریع‌تر شدن ظهور و اجرای این ایده در این شهر تاریخی، در قالب «پیشنهاد‌های مقاله» تقدیم گردیده است.

مقدمه :

سال‌ها از آغاز اولین نگرانی درباره‌ی محیط زیست مخصوصاً سکونت‌گاه‌های انسانی و به ویژه شهرها می‌گذرد. از هنگامی که زندگی انسان از حالت طبیعی جمع‌آوری غذا و سپس شکار و آن‌گاه کشاورزی خارج گردیده و به سمت تبدیل مواد اولیه‌ی

کسب شده از طبیعت به تولیدات خاصی که رفاه او را به دنبال داشته باشد سوق یافت ، ارتباط منطقی و متعادل انسان با محیط پیرامونش دستخوش تحول شد و چون علم مدیریت هوشمندانه و متمدانه‌ی استفاده از منابع همراه و همگام با رشد افسار گسیخته فناوری ، توسعه نیافت ، انسان راحت طلب و سودجو ، به طرزی غیر عقلایی ضمن استفاده از منابع پیرامون خود ضایعات حاصل از تبدیل این منابع به محصولات مورد نظر خود را در محیط انباشت .

بدین ترتیب اولین نگرانی در مورد آلودگی‌های محیط و کاهش هر دو دسته منابع تجدید پذیر و غیر آن به وجود آمد و طولی نکشید که این نگرانی‌ها جای خود را به فجایع کوچک و بزرگ زیست محیطی در گوشه و کنار دنیا داد .

پس از مسجّل شدن احتمال وقوع فجایع زیست محیطی ، در صورت عدم به کارگیری هوشمندی لازم در استفاده از عناصر محیط پیرامون خود ، انسان به فراست افتاد تا با استفاده از همان فناوری که در عین بخشیدن رفاه و سلامت به زندگی‌اش او را به ورطه‌ی نابودی کشانده بود ، به بهبود محیط خود و سامان بخشیدن به مدیریت کره‌ی مسکونی‌اش مبادرت ورزد .

یکی از راه کارهایی که در دهه‌ی ۸۰ ، توسط کارشناسان و صاحب نظران امور زیست محیطی ، جهت بهبود وضعیت زندگی انسان در تمامی بخش‌های محیط زیست یک شهر ، ارائه گردیده آینده‌ی «شهر سالم» بود .

«در زمستان سال ۱۹۸۶ ، دفتر منطقه‌ای سازمان بهداشت جهانی در اروپا پیشنهادی را جهت اجرای یک پروژه‌ی کوچک ، با هدف بهبود سطح بهداشت ، ارائه داد. این پروژه که تنها ۶ شهر را در بر می گرفت ، پروژه‌ی «شهرهای سالم» نام گرفت و طی یک مراسم رسمی در ماه مارس در شهر لیسبون آغاز گردید . پس از آن پروژه‌ی «شهر سالم» به مرور در شهرهای بیشتری از قاره‌ی اروپا و سپس در برخی از شهرهای سایر قاره‌های جهان شروع به کار کرد . به طوری که امروزه تقریباً تمامی کشورهای جهان حداقل در یکی از شهرهای

خود این پروژه را به اجرا در آورده‌اند.

طبق گزارش ارائه شده توسط سازمان بهداشت جهانی، در حال حاضر ۱۰۰۰ پروژه‌ی شهر سالم در کشورهای مختلف دنیا وجود دارد. ۶۰۰ پروژه در کشورهای اروپایی و ۱۰۰ پروژه در آمریکای شمالی در دست اجراست. در منطقه‌ی مدیترانه شرقی در حال حاضر فقط ۳۰ شهر سالم فعال می‌باشد.^(۱)

اندیشه‌ی «شهر سالم» در ایران در «نخستین سمپوزیوم» شهر سالم، که در آذر ماه سال ۱۳۷۰، در تهران برگزار شد مطرح گردید و مورد بررسی کارشناسان و مسئولان سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی کشور قرار گرفت. نتیجه‌ی بررسی کمیته‌های کارشناسی جمع‌بندی گردید و در بیانیه‌ی پایانی سمپوزیوم در ۱۷ بند ارائه شد. در نخستین بند این بیانیه، به ایجاد نظام تشکیلاتی و قانونمند به نام «دبیرخانه‌ی شهر سالم» جهت استمرار بخشیدن به ایده‌ی «شهر سالم» تأکید شده است.

در بند ۵ این بیانیه نیز انتخاب چند شهر نمونه در کشور و انجام عملیات اصلاحی و پیشنهادی در آن‌ها جهت تحقق بخشیدن به اهداف «شهر سالم» و فراهم کردن زمینه جهت تعمیم اصلاحات پیشنهاد شده است. در اسفند ماه ۱۳۷۱، «ستاد شهر سالم تهران» به‌عنوان ساختار هماهنگ کننده‌ی همکاری‌های بین بخشی و مشارکت‌های مردمی و با همت شهرداری تهران افتتاح شد. پس از انجام بررسی‌های اولیه و به‌ویژه با توجه به نیازهای مبرم کری ۱۳ آبان (ناحیه‌ی ۳ از شهرداری منطقه‌ی ۲۰) به‌عنوان نخستین مکان اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» معرفی شد.^(۲)

۱ - دکتر منوچهر طبیبان، مجله‌ی محیط‌شناسی، شماره‌ی ۲۰، ۱۳۷۶

۲ - مآخذ قبلی

تعاریف ارائه شده برای «شهر سالم»

از زمانی که مفهوم «شهر سالم» جهت ارتقای سطح بهداشت و سایر نیازمندی‌های زیست محیطی در شهرهای دنیا مطرح گردید تاکنون تعاریف گوناگونی جهت این مفهوم ارائه گردیده است. آنچه که در بین این تعاریف مشترک به نظر می‌رسد این است که نمی‌توان مکانی را مانند یک شهر در یک زمان معین در یک نقطه از جهان یافت که به‌عنوان «شهر سالم» دارای کلیه‌ی مشخصه‌های مورد نیاز این مفهوم باشد، بلکه شهری را می‌توان با این صفت شناخت که در طول زمان با روندی پویا و با حالتی زنده با استفاده از اهرم‌هایی نظیر مشارکت‌های قوی مردمی به‌سمت اهداف تعیین شده برای آن حرکت کند، به‌شکلی که در صورت ارزیابی روند حرکتی آن در زمان‌های تعریف شده با استفاده از ابزارهای مناسب طراحی شده، زنده بودن و پویایی و پیشرفت در زمینه‌های مورد انتظار، در آن قابل مشاهده و لمس باشد.

بر اساس تعریفی که توسط «پرفسور دوهل» در کنفرانس «تورنتو» در سال ۱۹۸۴، از شهر سالم، به‌عمل آمده، «شهر سالم» را مکانی تعریف می‌کند که در آن دیدگاه‌های اکولوژیکی با دیدگاه‌های جامع بهداشتی تلفیق شده باشند و یا آن را مکانی می‌بیند که در آن عمل کرد درست و کامل جهت بهره‌برداری از توان انسانی مهیا باشد. (۱) سازمان بهداشت جهانی (WHO) از «شهر سالم» چنین تعریفی را ارائه داده است:

«شهر سالم، یک شهر پاک و مبرا از بسیاری از آلودگی‌هاست. خدمات بهداشتی و زیست محیطی کافی و خوبی در دسترس دارد. دارای امنیت فیزیکی بوده مردم می‌توانند در آن شهر با عقاید، فرهنگ و سبک‌های مورد علاقه‌ی مختلف، زندگی خود را به‌راحتی ادامه دهند. ایده‌ی شهر سالم، در ساکنان آن، یک انگیزه‌ی قوی جهت احساس مسئولیت و علاقه‌مندی به محل سکونت خودشان، ایجاد می‌کند.

بنابر تعریف این سازمان، یک شهر فقط از ساختمان‌ها، خیابان‌ها و مغازه‌ها ساخته نشده است، بلکه در برگیرنده‌ی جوامع انسانی با حلقه‌های قومی گوناگون، محیط زیست فیزیکی، سبک‌های معماری و شهرسازی ویژه، سیمای گذشته، قید و بندهای انسانی، میراث فرهنگی و وسایل معنوی است.»

برنامه‌ی شهرهای سالم سازمان بهداشت جهانی، همچنین برای تقویت توانایی‌های مسئولین شهرها در جهت رسیدن به شرایط زیست محیطی و بهداشتی بهتر، گسترش یافته است. پروژه‌ی شهر سالم در حقیقت، قسمتی از استراتژی‌های منطقه‌ای و جهانی این سازمان در زمینه محیط زیست و بهداشت و نیز رسیدن به هدف «بهداشت برای همه» از طریق ایجاد مراقبت‌های بهداشتی اولیه می‌باشد.»

موانع و انگیزه‌های مشوق موجود، بر سرراه اجرای ایده‌ی «شهر سالم»:

اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» به‌مانند هر ایده‌ی جدیدی، در نقاط مختلف دنیا، با موانعی روبه‌روست که روند شکل‌گیری آن را کند و بعضاً متوقف می‌سازد. با توجه به زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورهای گوناگون، نوع، شکل و میزان تأثیر این موانع متفاوت است. البته در مقابل، انگیزه‌های مشوق هیجان‌انگیز، زیبا و کارسازی نیز وجود دارد که بسته به میزان عمق نفوذ آن‌ها در افکار عمومی، می‌توانند به عنوان ابزارهایی جهت غلبه بر این موانع، سودمند واقع گردند. از جمله موانع موجود و ملموس در جامعه‌ی ما، می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

۱- عدم مشارکت واقعی و گسترده‌ی مردم در زمینه‌ی سازی و اجرای این پروژه که ناشی از عدم آگاهی کافی از محدوده و عمق تأثیرگذاری این ایده از یک سو و مشکلات اقتصادی گریبان‌گیر آنان از سوی دیگر است.

۲- عدم هماهنگی کافی بین نهادهای مرتبط با پروژه، که از علل آن، علاوه بر عدم تعریف رسمی و قانونی وظایف مربوط، می‌توان باز هم به عدم آگاهی کافی از پیامدهای مثبت اجرای آن حتی در روند کاری و پیشرفت در دستیابی به اهداف خود آن نهادها،

اشاره نمود.

۳- عدم شناخت کافی و شفاف مسئولان، از ماهیت، فرآیند و پیامدهای کوتاه و بلندمدت اجرای این پروژه.

۴- نگرانی برخی نهادهای ذی‌ربط نظیر «شهرداری» از تحمیل انتظارات فوق‌العاده بر وظایف آن‌ها و افزایش تقاضای عمومی از آنان از سوی مردم و تمایل آنان به حفظ وضع موجود.

۵- عدم به‌کارگیری کامل و دقیق فرآیند علمی «برنامه‌ریزی» در اجرای چنین پروژه‌های فراگیر و عظیمی که در واقع برای اجرای صحیح آن‌ها اجتناب‌ناپذیرند. به‌طور مثال عدم موفقیت نمونه‌هایی مانند «کوی سیزده آبان» در تهران.

۶- عدم استفاده‌ی بهینه از تخصص کارشناسان صاحب‌نظر در زمینه‌های مختلف فرآیند برنامه‌ریزی و اجرای پروژه.

پروژه‌ی «شهر سالم» و جاذبه‌های آن

۱) جای داشتن این پروژه در مجموعه‌ی متکامل و ضروری «توسعه‌ی پایدار»^(۱) که به‌حق، تنها راهی است که می‌توان امیدوار بود تا با بهره‌گیری از آن، آینده‌ی این کره‌ی زیبای مسکونی، از محکومیت مطلق به نابودی ناشی از آلودگی و کاستی، به قابل‌انتخاب بودن برای ادامه‌ی حیات تبدیل گردد.

۲) توجه خاص سازمان ملل متحد (U.N)^(۲) از طریق سازمان بهداشت جهانی (WHO) به اجرای این پروژه در شهرهای زیبا. در واقع اگر بتوان با فراهم آوردن زمینه‌ی اجرای آن در شهری، گام‌های نخست را در رسیدن به اهداف آن برداشت، با متقاعد شدن کارشناسان ارزیابی این سازمان می‌توان کمک‌ها و تسهیلات کلان بلاعوض «بانک جهانی» و «صندوق بین‌المللی پول» را به سمت آن شهر جذب کرد.

۳) مسئولان محلی شهرها، اعضای شوراهای شهر و دلسوزان و روشن‌فکران یک شهر، معمولاً جلسات، همایش‌ها و حرکت‌های زیادی را در راه توسعه‌ی شهر خود ترتیب می‌دهند که معمولاً پراکنده، ناهماهنگ و ناکافی‌اند و در این راه منطقی‌ترین راه توسعه‌ی همه‌جانبه و در خور و پایدار یک شهر، همانا اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» در آن است.

۴) برخی شهرها مانند «نهایند»، علاوه بر دارا بودن ویژگی‌های عمومی یک شهر، دارای ویژگی‌های کم‌نظیر و قابلیت‌های بالایی در جهت جلب توجه سازمان‌های ملی و بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد است و در واقع، با زمینه‌های گسترده‌ی تاریخی، فرهنگی و طبیعی خاص خود، موقعیت این شهرها را برای اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» راهبردی‌تر می‌سازد. ۵) با اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» در یک شهر، به‌علت نیاز ماهیتی این پروژه به مشارکت قوی عمومی مردم، انگیزه‌های قدرتمند و فراوانی در افکار عمومی، برای حفظ و نگهداری و توسعه‌ی پایدار شهر، خلق خواهد گردید.

۶) در حال حاضر، در هریک از کشورهای جهان، حداقل یک شهر، برای اجرای این پروژه در نظر گرفته شده است و در این زمینه به فعالیت مشغول‌اند.

۷) با در پیش رو بودن فرآیند عظیم، راهگشا و ابتکاری «گفت‌وگوی تمدن‌ها» از سوی کشورمان و با توجه به نقش حساس محیط زیست در حفظ اقتدار ماندگاری تمدن‌ها، اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» نوعی بستر‌سازی مطمئن برای چنین حرکت مهم و سرنوشت‌سازی خواهد بود.

ویژگی‌های زیست محیطی نهایند در رابطه با اجرای پروژه‌ی «شهر سالم»

بنابر اتفاق نظر کارشناسان علوم مربوط به محیط زیست، ویژگی‌هایی نظیر: فراگیری، کل‌نگری، جذابیت علمی و در نهایت لزوم اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» در هر نقطه‌ای از جهان که تبدیل به سکونت‌گاهی انسانی به‌نام «شهر» گردیده تا به‌حدی است که در آن به داشتن خصوصیات اضافی نیاز نیست. زیرا این پروژه بنا بر ماهیت خود، در هر شهر،

برحسب شرایط خاص زیست محیطی آن و با اهمیت یکسان برای تمامی شهرها، برنامه‌ریزی، جهت‌گیری و مطالعه و اجرا می‌گردد. اما با توجه به نقش مهمی که سازمان ملل متحد از طریق سازمان بهداشت جهانی و بانک جهانی در اجرای آن در کشورهای مختلف، به علل گوناگون، از جمله اوضاع نسبی نابه‌سامان اقتصادی موجود در آن‌ها دارد، و نیز گرایشی که این سازمان به بسط ارتباطات فرهنگی و اخیراً گفت‌وگوی تمدن‌ها بین کشورها و شهرهای گوناگون در قالب مراودات مختلفی مانند عقد "خواهرخواندگی" بین شهرهای متناسب دنیا دارد، به نظر می‌رسد اگر شهری از ویژگی‌های فرهنگی و جذابیت‌های محیطی خاصی برخوردار باشد، روند اجرای این پروژه در آن و کسب حمایت از سازمان ملل متحد تسریع خواهد گردید. در این راستا، در نهاوند، جذابیت‌ها و ویژگی‌هایی مشاهده می‌گردد که برخی از آن‌ها به‌قرار زیرند:

۱- وقوع جنگ نهایی بین ایرانیان و مسلمانان در زمان ساسانیان در این شهر و آغاز پذیرش تعالیم اسلام و پایه‌گذاری فرهنگ و تمدن اسلامی در ایران از زمان پیروزی نهایی اسلام بر ایرانیان که آن را فتح الفتوح نامیدند و برخاستن اولین بانگ ملکوتی اذان در ایران از نهاوند.

۲- وجود آثار باستانی و بقایای فرهنگی با قدمت بسیار زیاد در این شهر به طوری که بنابر روایاتی آن را قدیمی‌ترین شهر ایرانی معرفی کرده‌اند و باستان‌شناسان سرشناسی مانند "پرفسور گریشمن" با کشفیات خود در تپه‌ی گیان نهاوند از تمدن‌های باستانی و مهمی خبر داده‌اند.

۳- قرار داشتن نهاوند در ابتدای راه پربیج و خم توسعه. با این که کشور ما به‌طور کلی از کشورهای در حال توسعه است اما به هر حال در این مجموعه اجزائی-مثلاً شهرستان نهاوند- وجود دارند که بنابر دلایل مختلف، نسبت به سایر اجزا و بخش‌ها در این زمینه عقب‌ترند و از موهبت توسعه کم‌تر برخوردار شده‌اند. به همین جهت نهاوند می‌تواند به‌عنوان یک شهر پیشرو و پیش‌هنگام مطرح گردد و آن را با ماهیت و پایداری توسعه به‌شکلی زیباتر، منطقی‌تر و علمی‌تر بدون نیاز به تغییر کاربری‌های گسترده، در قالب

پروژه‌هایی چون «شهر سالم» معماری نمود.

۴- وجود زمینه‌های وسیع توسعه‌ی گردشگری (توریسم و اکوتوریسم) در نیاوند، اعم از محیط طبیعی مانند: چشم‌اندازهای زیبای دامنه‌های زاگرس، رودخانه‌ها، سراب‌های با آبدهی بالا و مناسب آب، مراتع، بقایای جنگل‌های بلوط، آب و هوای معتدل کوهستانی و محیط فرهنگی مانند: بقایای باستانی و تاریخی موجود، تحولات و تاریخ پررمز و راز و پرنشیب و فراز آن همراه باگویش‌های محلی مردم این شهر و لهجه‌ی اصیل و اصلی پهلوی به‌جای مانده از گذشته‌های دور.

چشم‌انداز آینده‌ی نیاوند «با» و «بدون» اجرای پروژه‌ی «شهر سالم»

نیاوندیان تحصیل کرده، کارشناس، کاردان و دلسوز برای این شهر کم نیستند و بیشتر در مراکز دولتی و غیر دولتی فعالیت دارند. از طرفی مسئولین فعلی شهر نیز از سطح تحصیلات و تعهد و دلسوزی کم و بیش بالایی برخوردارند. قبلاً نیز بیش و کم چنین وضعیتی وجود داشته است. اما چرا این شهر با سابقه‌ی آن چنان درخشان، این چنین مهجور و متروک مانده است؟ به‌راستی چرا تا به این حد؟ پاسخ این سؤال را شاید بتوان در جمله‌ای چنین خلاصه کرد:

«به علت عدم وجود مدیریت یک‌پارچه و ارتباطات بین بخشی در سایه‌ی مشارکت و حمایت قوی مردمی.»

می‌توان با قاطعیت اظهار کرد که اگر کاری، متفاوت با کارهای سابق، و به صورتی مستمر و پیگیر برای نیاوند صورت نگیرد، در آینده نیز وضع به همین منوال و شاید بدتر از این باشد.

بی‌شک مجموعه‌ای (مانند یک کشور و یا یک شهر) می‌تواند در بهره‌گیری بهینه از نوآوری‌های جدید موفق باشد که بر ارکان وجودی و ماهیتی خود کاملاً شناخت داشته و با هدفمندی خاص این مقطع زمانی، فرآیند «برنامه‌ریزی» را سرلوحه‌ی کارهای خویش قرار دهد و گرنه به صورت ماهیتی مسخ شده و بدون هویت، دست بسته اسیر زوایای

گونگون فن آوری و توسعه‌های روز دنیا خواهد شد.

منکر این واقعیت نمی‌توان شد که اگر کشوری در مجموع به سمت «توسعه‌ی پایدار» حرکت نکند یک شهر در داخل این مجموعه نیز به‌سختی خواهد توانست چنین مسیر پر نشیب و فرازی را طی نماید. اما از این حقیقت نیز نباستی غافل ماند که یک «شهر» با تلاش بی‌وقفه در مسیر سلامت و توسعه‌ی پایدار می‌تواند در منطقه خود تأثیر گذارده و آن نیز به‌نوبه‌ی خود استان و کل کشور را تحت تأثیر قرار دهد.

پس اگر قرار است نهایند در آینه شهر ی زنده و پویا گردد و دارای واکنش‌های مقتضی و در خور نسبت به فناوری‌ها و سبک‌های خاص زندگی آتی، بایستی هدفمند شود و فرآیند «برنامه ریزی» را با مشارکت تمامی نهادهای دست‌اندر کار و نیز مردم فعال و خون‌گرم خود داشته باشد و به ابزارهای کارآمد و علمی جهت ارزیابی موفقیت‌ها و ناکامی‌های خود در طول زمان دست یابد. رسیدن به این همه یک راه کوتاه، میان‌بر، منطقی و علمی دارد و آن اجرای «پروژه شهر سالم» در آن است.

در صورت عدم اجرای این پروژه در نهایند، حتی اگر بعدها تصادفاً و یا طبق برنامه‌های «از راه دور» کشوری و استانی، پروژه‌های عمرانی و فرهنگی و یا اشتغال‌زا در آن اجرا گردد، به علت عدم اولویت‌بندی واقعی و عدم نشئت گرفتن از نیازهای واقعی شهر طبق اهداف بلند، میان و کوتاه مدت، فاقد ارزش و اعتبار زمانی و مکانی خواهد بود. اما در صورت اجرای «پروژه‌ی شهر سالم» طبق فرآیند «برنامه ریزی»، ابتدا وضع موجود شهر در محیط‌های «فیزیکوشیمیایی»، «اکولوژیکی - بیولوژیکی»، «اقتصادی، اجتماعی» و «فرهنگی - زیباشناختی» مشخص می‌گردد. پس از آن توان اکولوژیکی پهنه‌ی شهرستان را در نقاط گوناگون ارزیابی کرده و پس از رفع معضلات اولویت‌دار و فوری شهر نظیر: مشکلات بهداشتی و غیره از این قبیل، می‌توان حرکت به سمت شکوفایی اقتصادی شهر و ایجاد اشتغال را با توجه به بسترهای اجتماعی-فرهنگی موجود، از طریق اجرای پروژه‌های گوناگون در زمینه‌های کشاورزی، صنعت، خدمات و بازرگانی، آغاز کرد، و این همه به

شکلی طراحی و اولویت بندی می‌گردند تا شهر را به سمت اهداف کلان برنامه ریزی شده با آرمان کلی "فراهم آوردن زمینه‌های شکوفایی استعدادها و پویایی حداکثر" سوق دهند، به نحوی که با استفاده از ابزارهای طراحی شده‌ی کاربردی بتوان بازده پویایی آن را در طول زمان سنجش کرده و در صدد رفع نقایص و کاستی‌ها برآمد.

نتیجه‌گیری :

از مجموعه‌ی مطالب گفته شده در این مقاله‌ی مقدماتی با هدف معرفی پروژه‌ی «شهر سالم» و بررسی اجمالی امکان اجرای آن در شهری نظیر "نهادند" می‌توان نتیجه گرفت :

با این که ایده‌ی «پروژه‌ی شهر سالم» ایده‌ی جوانی است و هنوز بیش از ۲ دهه از عمر آن نمی‌گذرد اما با اقبال کارشناسان و صاحب نظران علوم زیست محیطی - بهداشتی روبه‌رو گردیده است. به طوری که تاکنون حدود ۱۰۰۰ شهر در دنیا در قاره‌های مختلف این ایده را پذیرفته‌اند.

با بررسی تعاریف گوناگونی که برای شهر سالم ارائه شده است می‌توان به این نتیجه رسید که در زمان و مکان معینی در هیچ کجای دنیا، نمی‌توان شهری را یافت که کلیه معیارهای سلامت تعریف شده برای شهر سالم را یک جا داشته باشد. بلکه شهری را می‌توان به این صفت زیبا مزین دانست که در ارزیابی‌های به عمل آمده در یک محدوده‌ی زمانی مشخص توسط ابزارهای طراحی شده‌ی ویژه همان شهر، پویایی، زنده بودن و توانایی پاسخ به عوامل خارجی نظیر هجوم فناوری‌های پیشرفته‌ی روز، در آن به اثبات رسیده باشد. یعنی توسعه‌ی «همه سویانه» را هر چند کم و کوچک، برای مردمش به ارمغان آورده باشد. بدین معنی که هیچ یک از ارزش‌های حیاتی لازم برای پایدار شدن و ماندن توسعه‌اش را در دراز مدّت، فدای دیگر اهداف و ارزش‌ها نکرده باشد و محیطی ایجاد شده باشد که انسان‌های ساکن در آن از هر قوم و فرهنگی، مجال شکوفایی استعدادها

و زیستن در رفاه نسبی را داشته باشند.

معیارهای سلامت و پویایی و همچنین اولویت‌های لازم الاجرا و لازم التصحیح در روند اجرای پروژه‌ی «شهر سالم» در نقاط گوناگون جهان و با توجه به وضع موجود در بخش‌های گوناگون محیط زیست و زمینه‌های مختلف منطقه‌ای، استانی، کشوری و قاره‌ای در هر شهر می‌تواند متفاوت باشد.

شهری مانند "نهایند" با وجود موانع فراوانی که بر سر راه اجرای چنین پروژه‌ای در آن مشاهده می‌شود به دلیل دارا بودن مجموعه‌ی ویژگی‌های منحصر به فردی که برخی از آن‌ها در این مقاله مورد اشاره قرار گرفته است، می‌تواند با سرعتی در حد متوسط، پذیرای اجرای این پروژه گردیده و با ایجاد هماهنگی لازم بین بخش‌های گوناگون متولی توسعه در آن، به طرز علمی و منطقی به سمت تبدیل شدن به شهری حرکت کند که ساکنین آن، خصوصاً جوانان پرشور و آینده‌ساز این مجموعه، دیگر در رؤیای ترک آن برای بهبود اوضاع اقتصادی و آزادی از قید دست و پاگیر اجتماعی و فرهنگی موجود در آن، منتظر اولین مجال نباشند. بلکه با شور و نشاط و با احساس مسئولیت برخاسته از روحیه‌ی متعالی ناشی از شکفتگی استعدادها، در راه اعتلای کیفی و کمتی این شهر زیبای تاریخی، از جان مایه نهند.

تحقق این مهم، اگرچه ممکن است نیازمند زمان نسبتاً زیادی باشد، اما ضروری است که مسئولان محترم دست‌اندرکار توسعه، مستحضر باشند که در صورت پیش‌قدم شدن برای انجام این امر، برگ سبز درخشانی را به کارنامه‌ی خدمات خداپسندانه خویش خواهند افزود.

مجموعه مطالبی که در این نوشتار تقدیم گردید، در واقع پیش‌درآمدی بود بر معرفی راهی میان‌بُر و مستقیم، جهت دستیابی به اهداف توسعه «بوم‌آورد» و «پایدار» در سطح یک شهر، راهی که به علت ناشناخته بودن، سراسیمگی اولیه‌ی آن ممکن است صعب‌العبور به نظر آید، اما یقیناً اگر مرکب راهوار مناسب این راه فراهم گردد و مشکلات

آن را تحمل کنیم، طولی نخواهد کشید که مسیری هموار با چشم اندازهای زیبا و ایمن از هرگونه خطرات و مخاطرات، در انتظارمان خواهد بود.

پیشنهادها

در انتهای این نوشتار، با امید به ادامه یافتن این راه، به دست و اندیشه‌ی توانمند فرزندان برومند زادگاهمان، پیشنهادهایی که در این برهه از زمان، با آگاهی‌های کنونی برای پویاتر شدن این جنبش سبز، بایسته است به شرح زیر آورده می‌شود:

- ۱- تشکیل هر چه سریع‌تر کانونی به نام پیشنهادی «ستاد شهر سالم نهایند» جهت تولد آرمان، اهداف و خطوط اولیه و مرکزیت کنترل تمامی فعالیت‌های بایسته و ایجاد ارتباط با «ستاد شهر سالم تهران»، WHO و سایر مراکز مرتبط با موضوع در جهان.
- ۲- گردآوری تمامی متخصصان، کارشناسان، دست‌اندرکاران و علاقه‌مندان به ارائه‌ی خدمات، در زمینه‌های گوناگون «پروژه‌ی شهر سالم».
- ۳- تشکیل بانک اطلاعاتی وضع موجود محیط شهر و شهرستان و برنامه‌های در دست مطالعه و اجرای کوتاه، میان و بلندمدت برای این پهنه‌ها در ستاد فوق‌الذکر.
- ۴- تهیه «نیم‌رخ سلامت شهر»، یعنی توصیفی کمی و کیفی از سلامت شهروندان به‌علاوه‌ی عواملی که سلامت آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به وسیله‌ی این نیم‌رخ، مسائل شهر روشن شده و حوزه‌هایی که نیاز به اصلاح دارند تعیین می‌گردند. خطوط راهنما و اهداف مشخصی برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، تهیه گزارش و معرفی و ارتباط یافته، در راس فعالیت‌ها برای تهیه‌ی این «نیم‌رخ» قرار می‌گیرد. (۱)
- ۵- ارائه‌ی آموزش‌های اولیه جهت آشناسازی شهروندان و اهالی شهرستان با ایده‌ی «شهر سالم» در مدارس و سایر نقاط آموزشی، توسط «پیک‌های سبز» اعزامی از ستاد.
- ۶- راه‌اندازی تبلیغات دامنه‌دار عمومی از طریق جراید و رسانه‌های محلی نظیر «رادیو

- محلّی زاگرس»، پوسترها، پلاکاردها و ترتیب دادن مسابقات مرتبط با موضوع جهت تنویر افکار عمومی و آشناسازی مردم با ایده‌ی «شهر سالم».
- ۷- ایجاد احساس مالکیت و تعلق خاطر نسبت به شهر در شهروندان و تقویت مشارکت آن‌ها در اجرای «پروژه‌ی شهر سالم» به هر شکل ممکن.
- ۸- ایجاد هماهنگی بین نهادهای دست‌اندرکار توسعه در شهرستان و شناساندن و معرفی ایده‌ی «شهر سالم» به آن‌ها.
- ۹- برگزاری همایشی تخصصی در راستای بررسی موضوع و استخراج راهکارهای مناسب و بهینه جهت تولّد و نشو و نمای سریع‌تر ایده‌ی «شهر سالم» در نهاوند.
- ۱۰- شناسایی و پرکردن خلأهای تحقیقاتی و مطالعاتی لازم در سطح شهر و شهرستان جهت برنامه‌ریزی دقیق‌تر و طراحی ابزارهای مناسب ارزیابی پیشرفت شهر در دوره‌های زمانی معین و میزان انطباق آن با اهداف «شهر سالم» ویژه «نهاوند» و گردآوری نتایج به دست آمده از این ارزیابی‌ها در بانک اطلاعاتی.
- ۱۱- اجرای «پروژه‌های مینیاتوری و مدل» در سطح شهر و شهرستان و ارزیابی نتایج حاصله و اصلاح نقایص و تعمیم یافته‌ها به مجموعه شهر و شهرستان.
- ۱۲- عقد خواهر خواندگی (Jumelage) بین «نهاوند» و یک شهر هم‌تراز در سطح جهان جهت ایجاد مراودات «فرهنگی-آموزشی» و اتصال مناسب و سرافرازانه با تمدن‌های دیگر به شکل معمول امروزه در دنیا. *الجامع علوم انسانی*
- ۱۳- معرفی پروژه به جهان از طریق شبکه‌ی اینترنت و تلاش در جهت ایجاد ارتباط با «سازمان ملل متحد» و متقاعد ساختن کارشناسان این سازمان جهت اعطای تسهیلات مالی به نهاوند توسط «بانک جهانی» برای پیاده شدن این پروژه در آن.